

Гордієнко К. О.

Київський національний лінгвістичний університет

кафедра «Психології та педагогіки»

магістр

м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА ПСИХОДІАГНОСТИКИ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

У зв'язку зі щорічними зростанням звернень громадян до судових органів з позовом про відшкодування моральної шкоди виникає актуальна проблема доказу настання шкоди. Судова практика показує, що такий доказ може бути отриманий в ході психологічної експертизи особистості потерпілого [1, с.168]. Але, на жаль, якщо закордоном такі експертизи проводяться давно, то в нашій країні це нове, не досить вивчене та нерегламентоване психодіагностичне дослідження.

Виходячи з праць науковців-психологів, моральна шкода - це завдані моральні страждання внаслідок психотравмуючого впливу; результат негативного впливу зовнішніх факторів на психологічне благополуччя особистості.

У законі поняття «моральна шкода» синонімічне з поняттями «фізичні» і «моральні страждання». Семантика понять і термінів, які використовуються в законі, дозволяє позначити дану ситуацію людських взаємин, регульованих правом, як конфліктну, як захист людини, що відчуває біль і страждання, якій завдано «шкоду» психіці в результаті порушення її законних прав. Поняття «страждання» входить до категоріального апарату психології, що використовується для визначення терміна «моральна шкода». Таким чином, поняття, органічно входять в норми права, за своєю суттю є психологічними (тобто спеціальними, не правовими), відображають конкретні психічні феномени, які цими нормами враховуються. Разом з тим, в даний час судова практика нерідко все ще йде по шляху залучення життєвих, звичних уявлень

замість наукових при виявленні обставин, що мають психологічну природу, що може призводити до прийняття помилкових судових рішень [3, с.7].

Зазвичай при судовому розгляді даної категорії справ доказом факту заподіяння моральної шкоди є твердження позивача, які фізичні чи моральні страждання переносяться ним. Засобами доказу пережитих страждань можуть бути також показання свідків, різні документи, медичні довідки, експертні висновки [4, с. 84].

Знання в області психології дозволяють відзначити, що до опису позивачем своїх страждань слід ставитися як до гіпотези: він може повністю відповідати, відповідати частково або зовсім відрізнитися від правди. Звичайно, заперечити твердження людини про пережите ним страждання важко, оскільки переживання є тим суб'єктивним досвідом, яке є у розпорядженні тільки самого індивіда. Разом з тим сучасні методи психодіагностики дозволяють визначити особливості психічних переживань і об'єктивувати суб'єктивні висловлювання про них позивача [5].

Перші кроки при проведенні судово-психологічної експертизи пов'язані з визначенням психоемоційного стану підекспертного, що наступив після вчинення правопорушення відповідачем. В результаті психодіагностичного обстеження позивача в його стані можуть бути виявлені різні негативні переживання: страх, горе, сором, занепокоєння, приниження, смуток, тривога та ін. Наступний етап дослідження пов'язаний з встановленням наявності (відсутності) причинно-наслідкового зв'язку між стражданнями позивача і протиправними діями відповідача. Однак, загального підходу до експертного визначення ступеня пережитих страждань, що наступили в результаті дій заподіювача шкоди, поки не вироблено [4, с. 84].

Особи, які являються свідками переживань людини, можуть лише будувати припущення про її психічний стан, тому що вони спостерігають зовнішні прояви емоцій, які краще за інші емоційні компоненти піддаються свідомому контролю, а отже, не завжди однозначно відповідають внутрішньому стану. У зв'язку з цим, призначення і проведення судово-

психологічного експертного обстеження психічного стану потерпілого дозволяє отримати інформацію, яку буває важко витягти іншими способами. Ознаки ж сильних емоційних переживань, психічної травми, про які свідчить сам громадянин, його близькі, або особи, які спостерігали за ним після заподіяної йому шкоди, можуть розглядатися, як привід для призначення психологічної експертизи [2, с. 231]. Ігнорування судом можливостей психологічної експертизи в ряді випадків може привести до того, що при здійсненні правосуддя не в повній мірі будуть використовуватися кошти для встановлення обставин, що мають значення для прийняття правильного рішення у цивільній справі.

Експертологічне дослідження психологічних компонентів моральної шкоди збагатить не тільки теорію судово-психологічної експертизи, але і внесе свої корективи в юриспруденцію. Головне завдання правового аспекту — обговорення на Пленумі Верховного Суду України питання про необхідність залучення спеціальних знань при вирішенні питань про факт і розмір компенсації моральної шкоди, про підготовку і регламентацію роботи експертів-психологів.

Список використаних джерел:

1. Коробицына М. Б. Методика психологической экспертизы личности потерпевшего при установлении величины полученного морального ущерба: базовая схема авторской методики / М. Б. Коробицына // Правова держава. — 2009. — № 11. — С. 168-176.
2. Романов В.В. Юридическая психология : краткий курс лекций / В.В. Романов. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2014. — 165 с.
3. Сахнова Т.В. Экспертиза в суде по гражданским делам [Текст] : учеб.-практич. пособие / Т.В. Сахнова. - М. : Изд-во БЕК, 1997. — 278 с.
4. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ и комментарий законодательства и судебной практики / А.М. Эрделевский. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — 304 с.

5. Южанинова А.Л. Судебно-психологическая экспертиза в гражданском процессе: Судебно-психологическая экспертиза по делам о компенсации морального вреда [Текст] /А.Л. Южанинова. — Саратов : Сарат. акад. права, 2000.